

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

צב.

עין משפט גזר מצוה

1 א מיי פ"ג מהל' מ"ח
ה' יג סג ע"ג י"ב
טו"ש"ע י"ד ס"י מנו סע"ף
כד:
2 ז ב טו"ש"ע פ"ח ס"ר קפ
סע"ף ז (טו"ש"ע י"ד ס"י
קפח ע"ג):
3 ד מיי פ"ד מהל'
ד עומלת לנעת הל' ה':
4 ה מיי פ"ח מהל'
השנה ה' ה':

תורה אור השלם

1. יראתי לך לה שני גוים
בבשרך ישינו לאמיני
ממע"ך יפרדו ולאמי
מלאמי יאמרו רוב יעבר
צעירי בראשיה כה כג
2. מיה אקב לא קבה אל
וקח אונס לא יזעם י'
במדרב כ"ח
3. וישקו בר פן יאנף
ותאבדו דרך כי ייער
כמעט אפוי אשרי כל
4. חילוי בו תהלים ב' י'
מגע בר יקבדו לאום
וברקה לראש משערי:
משלי יא כו
5. יחקה יהונתן הכהן
ארון אחד ויקב חר
בדלתו וחתן אהו אצל
המוזב מיימין בבוא איש
בית י' ותנוה שמה
הכהנים שמרי וחסד את
כל הקצף המוקב בית
הי' מליכ"ם ב' י'
6. וינסף הוא השליט על
הארץ הוא המשביד
לכל עם הארץ ויבאו
אחי יוסף וישתחו לו
אפים ארצה.

7. נפש ברכה תרשן
ומקורו גם הוא ירא:
משלי יא כה
8. יחד ראונו ואל ימת
יהי דמיון מספר:
דברים לג ו'
9. ורבים מישני אדמת
עפר יקצו אלה לחיי
עולם ואלה לחפרות
לדרראק עולם:
דניאל יב ב'
10. ואתה לך לקץ ותגנוח
ותעמד לרקך לקץ
הקמץ: דניאל יב יג
11. לא ירעבו ולא
יקצאו ולא יבס שרף
ישמש כי מרחמים יהגנם
ועל מבעי מיני יתהלם:
ישעיהו מט י'
12. אל תרבו תדברו
בנהגה גבהה יצא עתק
מפיכם כי אל דעות י' ולו
תחבנו עללות:

13. שבואל א ב ג
תבאמו ותשעמו
בהר החלקי מכוון
לשבתך פעלת י' מקדש
ארני כוננו י' י' י'
שמות טו י'
14. אל נקמות י' אל
נקמות הופיע:
תהלים צד א'
15. ובדעת חרדיים
ישלאלו כל חון י' קר
ותעם: משלי כד ד'
16. ביבש קצירה
תשקרה נשים באות
מאירות אותה כי לא עם
בינות הוא על כן לא
ירחמו עשהו ויצרו לא
יהנו: ישעיהו כו יא
17. ער הגבול שלחוך
כל אנשי בריחת השיאוך
יכלו לך אנשי שלמך
לחוך וישמו מור
תחתיך אין תבנה בו:
עובדיה א' 18. י' ורא
אפרים את חילי ויתודה
את מורו וילך אפרים אל
19. לכן גלה עמי מבלי דעת ובכדו מתי רעב והמונו צעה צמא: ישעיהו ה י'
20. כל חשך טמון ליצפוני תאכלהו
אש לא נפח ידע שריד באהלו: איוב כ כו י'
21. ותהי כל אשר יקרא בשם י' ימלט כי בהר ציון ובירושלים תהיה פליטה כאשר אמר י' ובשרידיים אשר י' קרא: יואל ג ה'
22. אין שריר לאכלו על כן לא יחול
טוב: איוב כ כו י'
23. ואתם עובדי י' השכחים את דוד קרשי הערכים לגד שלחן והממלאים למני ממסך: ישעיהו סה יא 24. אולי ימשני אבי ותיחיו בעניני כמתעתע וחבאתי עלי קללה ולא ברכה בראשיתי כי י'
25. הבל המה מעשה המתעים בעת פקדתי יאבדו: ירמיהו טו 26. עריה תעור קשתך שבעות ממות אמר סלה נהרות תבקע ארץ: זכריה ט 27. שאלו ויעזר רחם ארץ לא שבעה מים ואש לא אקרה
הון: משלי ל טו 28. ותהי הנשאר בציון והותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים: ישעיהו ד ג

המשייר פסיפין על שולחנו כאלו עובד ע"ו שנאמר העורכים לגד שולחן. שכן עושין שמניחין שלחן ערוך במשל ומשתה לשם אומה ע"ו שקורין גד וממלאים כוסות של מרקחים נכוסים לע"ו ששמה מני: הא. דקאמר וגו' אסור: דליכא שלימא כהדיה. שמניא שלימא לאמר שאכל וזמין על השלחן עם הפסיפין ששייר דמחו דלשם ע"ו עניד הכי: והא דליכא שלימא כהדיה. דמומנין לעני: הא גדא לכיסיא לא גרסי': המחליף בדבורו. משנה בדבורו שאלא יהא ניכר קשטו ונערה. כח קושי אצרי שני נענר שאינו מוליד שנאמר עריה תעור קשתך עריה שאתה מסתכל בה ממש צעירותה היא מעיר קשתך. ד"א המסתכל הממש צעירות דאשת איש קשתו גזורת ידו נערת מתהלכת ומתמעטת כמו (ב"מ דף קט:): מנא כסות מנערה אחת לשלשים יוס א"י כמו (שמות ד) ויענר ה': הוי קבל. הוי עניו ותמיה. קבל לשון אפל עשה עמך קבל ופלו ופלו: כיום אפל אין עוסתין כן חלונות לראות את נעטו. כנע נראה לי צנית כמיכס) דמשמע נראה ממילא ועוד דכתיב לי ולא לאורישי) נמצא שפלטו הללנו דכל זמן שאין כהן רואהו אין מטמא בנגעים: שאלו ועוד רחם ארץ לא צנעה מים. קצר לא שבע מממים ועוד רחם ציח הכסם שהוא קצור ועוד לא ישבע מצעילות וכן ארץ לא צנעה מים: ווי מה ענין שאלו וכו'.

למה נסמכו הוי האדהדי: מכניסו הרע מוולדו הולד אף שאלו מכניס ומוליד לתחתית הממים: שמכניסין בה בקווי קולום. צדכי גדול קוברין את המת: אינו דין שמוציאין אותו בקווי קולום. שנאמר י' יתקע צפוסר גדול: שפסיד הקב"ה להמיות. לימות המשיח: לאמר שיחיו טוב אין חורין לעפרם. צין (לימות המשיח עין לשון עולם): אלא הנשר מתקיים עליהם עד שיצונו וימיו לעמיד לבא: ואותן

בין שתי אותיות ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר שנאמר¹⁵ וברעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר¹⁶ כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמו עושהו ויוצרו לא יחוננו וא"ר אלעזר כל הנותן פיתו למי שאין בו דעה יסורין באין עליו שנאמר¹⁷ לחמך ישמו מזור תחתיך אין תבונה בו ואין מזור אלא יסורין שנאמר¹⁸ וירא אפרים את חליו ויהודה את מזורו ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה לסוף גולה שנאמר¹⁹ לכן גלה עמי מבלי דעת ואמר ר"א²⁰ כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה אש אוכלתו שנאמר²⁰ כל חשך טמון ליצפוני תאכלהו אש לא נופח ידע שריד באהלו²¹ אין שריד אלא ת"ח שנאמר²¹ ובשרידיים אשר ה' קורא ואמר ר' אלעזר כל שאינו מהנה תלמידי חכמים מנססיו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר²² אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו ויחיל רבי אלעזר אלא תלמידי חכמים שנאמר ובשרידיים אשר ה' קורא ואמר רבי אלעזר כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו והאמר רבי אלעזר כל המשייר פתיחם על שלחנו כאלו עובד ע"ו שנאמר²³ העורכים לגד שלחן והממלאים למני ממסך לא קשיא: הא דאיכא שלימא בהדיה הא דליכא שלימא בהדיה ואמר רבי אלעזר²⁴ כל המחליף בדבורו כאלו עובד ע"ו כתיב הכא²⁴ והייתי בעיניו כמתעתע וכתיב התם²⁵ הבל המה מעשה תעתועים ואמר רבי אלעזר כל המסתכל בערוה קשתו נערת שנאמר²⁶ עריה תעור קשתך²⁶ ואמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים אמר רבי זירא אף אנן נמי תנינא²⁷ בית אפל אין פותחין לו חלונות לראות נגעו ש"מ אמר ר' טבי אמר רבי יאשיה מאי דכתיב²⁷ שאלו ויעזר רחם ארץ לא שבעה מים וכי מה ענין שאלו אצל רחם אלא לומר לך מה רחם מכניס ומוציא אף שאלו מכניסין²⁸ בו בקולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות מיכן תשובה לאומרין אין תחיית המתים מן התורה תנא דבי אליהו צדיקים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיותן²⁹ אינן חורין לעפרן שנאמר²⁸ והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימין ולאם

יקבדו. מנקבים אותו לשון (מלכים ב יג) ויקוב חור דלמנו: אוכלא דקרי. כלי של כובסין שהוא מנוקב ומולפין בו מים על הנגדים: ומרוה גרה הוא יורה. מי שמרוה את תלמידו בדבר הלכה גם הוא יורה ועולם הבא. ל"א ומרוה לשון מורה: והאס לך לקץ ופסוה וטעמוד וגו'. רמז לו שימות ויעמוד לאחר מכן לקץ הימין לקץ שעמד הקב"ה להחזיר ימינו לפניו שהיה¹ השיב אומר ימינו²: מרחמס. צעוה³: ינהגס. לעוה⁴: שפי אוסיות. על שם כן שמעתי. ל"א כל שמת על שם דלמרי צעלמא (חגיגה דף טו.) זכאות אות הוא צדא שלו קרי להו אוסיות לשון מופלא: גדול מקדש. חשוב הוא: למינסיא הכי נמי. גדולה היא וכדעולא: שפי הופיעו. דכמי אל נקמות ה' אל נקמות הופיע ואיכא מרי נקמות וחדא הופעה צמרייהו ודמי כמאל דליכא חלל נקמה ונקמה חדא הופעה: חדא לעובה. של ישראל שסילק שכינתו מאזמות העולם ובה על ישראל וקרי ליה נקמות משום דלמנולו טוב הוא שבו לעשינה על שאמרו נעשה ונשמע ונקמה היינו תגמול ואחת לפורענות לעובדי כוכבים) שפרע מהן ליוס הדין כדלמרינן צפיק קמל דמסכת ע"ו (דף ד.) נוקס ה' ועל חמה לעבוים⁵ שהוא צעמו וצבדודו נפרע מהן והיינו הופעה: וכדעת. מפני הדעת מלאו כל החדרים הון: כשכל לחמך. שנתת למי שאין בו דעה שימנו מזור תחתך: כל חשך טמון ליצפוני. כל לילה ללון ונמצא ממלכוני התורה שאין דברי תורה נשמעין באותו בית: פאכלהו אש לא נופח. זה אשו של גיהנם שאין כריך נפוח: ידע שריד באהלו. מי שרע צעירו שיש שרדי באהלו: כל שאינו משייר פתיפין. דרריך לשייר כדכמיז אכילו והותר (מלכים ב ד): והא אמר רבי אלעזר כל

למדת טובה ואחת למדת פורענות ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו שזה ניתן בין שתי אותיות וזה ניתן בין שתי אותיות ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר¹⁶ כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמו עושהו ויוצרו לא יחוננו וא"ר אלעזר כל הנותן פיתו למי שאין בו דעה יסורין באין עליו שנאמר¹⁷ לחמך ישמו מזור תחתיך אין תבונה בו ואין מזור אלא יסורין שנאמר¹⁸ וירא אפרים את חליו ויהודה את מזורו ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה לסוף גולה שנאמר¹⁹ לכן גלה עמי מבלי דעת ואמר ר"א²⁰ כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה אש אוכלתו שנאמר²⁰ כל חשך טמון ליצפוני תאכלהו אש לא נופח ידע שריד באהלו²¹ אין שריד אלא ת"ח שנאמר²¹ ובשרידיים אשר ה' קורא ואמר ר' אלעזר כל שאינו מהנה תלמידי חכמים מנססיו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר²² אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו ויחיל רבי אלעזר אלא תלמידי חכמים שנאמר ובשרידיים אשר ה' קורא ואמר רבי אלעזר כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו והאמר רבי אלעזר כל המשייר פתיחם על שלחנו כאלו עובד ע"ו שנאמר²³ העורכים לגד שלחן והממלאים למני ממסך לא קשיא: הא דאיכא שלימא בהדיה הא דליכא שלימא בהדיה ואמר רבי אלעזר²⁴ כל המחליף בדבורו כאלו עובד ע"ו כתיב הכא²⁴ והייתי בעיניו כמתעתע וכתיב התם²⁵ הבל המה מעשה תעתועים ואמר רבי אלעזר כל המסתכל בערוה קשתו נערת שנאמר²⁶ עריה תעור קשתך²⁶ ואמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים אמר רבי זירא אף אנן נמי תנינא²⁷ בית אפל אין פותחין לו חלונות לראות נגעו ש"מ אמר ר' טבי אמר רבי יאשיה מאי דכתיב²⁷ שאלו ויעזר רחם ארץ לא שבעה מים וכי מה ענין שאלו אצל רחם אלא לומר לך מה רחם מכניס ומוציא אף שאלו מכניסין²⁸ בו בקולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות מיכן תשובה לאומרין אין תחיית המתים מן התורה תנא דבי אליהו צדיקים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיותן²⁹ אינן חורין לעפרן שנאמר²⁸ והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימין ולאם

16) סוטה מהל' ב) וגי העיור ערך אכל דאנלא כנימי ועיש שריכוסין. 2) בקבל מיני ורחא בלתי. 3) דרסות לג עיש. 4) וסס ע"ש. 5) חילין 6) וסס כלה. 7) לעיל ד"ה ט) וננסי ספי מייג חילין י'. 8) נרסות טו"ב ט) דניי אהו. 9) כפי"א נוסף: כמי. 10) נרסות טו"ב ט) וננסי 11) כפי"א: לאומות העולם, 12) ויקרא ד"ה ט) ומועד 13) ח"ה טו"ב ט) ורסות טו"ב ט) ימות המשיח ויעולם הוה. כה"ל ט"ו

גליון הש"ס

גם כל בית שאין היה נשפטינו עיני מעינות דף ה' ע"ג:

מוסף רש"י

ואל ימות לעולם הבא. של יצר לו עשה כלה (דברים לג ה.) עיני שתי אותיות. בין שתי אותיות (ברכות ז.) למילתיה הכי נמי. נמקס טריה נקמה דבר גדול הוא. וסס. אחת למדת טובה. כדלמרינן צדיק וחסד. נמקס הופיע והפקי ממנו ישראל. שר של ישראל שנתן שר של עינים פטור. הופיע. ולה הפקור כשלא קבלו את המורה. בית אפל. שריך לפסוח לו הלוטו לראות את נגעו. שטרין אותו נגמר. כדכתיב ויקרא י' כנגע נראה לי צנית. ל' ולא לאורי. שאל עמך נמקס אפל וירך סל להלוק את הני. אינו נגע (חורין י.) מה רחם מכניס. הופיע. ומוציא. הולד וברכות טו. שאלו. קרה. שמכניסין בו בקולות. על בני ומספד (סס.)

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

6) ועי' חו"מ מנייה כ"א, 10) ולרבע מאות ושלשים רש"ש 11) ולעיל 12)

הגהות הגר"א
[א] נ"ב ז"ל לאומו רשע
חוק עמי: [ב] שם ז"ל
של אומו רשע חוק עמי:

מוסף רש"י
מן הרבנות שלו. מן
הסברה שהחוק כה ונאמר
12) כ"א.

1. עניי גבורת אדם שפיל ושח רוב אנשיה ונשגב יי לבדו ביום הווא:
2. על פן לא נירא בהמיר ארץ ובמוט הרים כלב ימים: החלים מו ג וקד יי יחליפו כח ועלו אבר כנשרים ירצו ולא ייעו לבו ולא יעפו:
3. ישיעו מ לא יי ממת ומחיה מוריד שאלו יועל:
4. ובני אפרים שותלח וברו בנו ותחת בנו ואלעזר בנו ותחת בנו וקנד בנו ושותלח בנו וטור ואלעזר ויהונם אנשי גת הנולדים בארץ כי ירדו לקחת את מקניהם:
5. דברי הימים א 1: כ-כא ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לתמו:
6. דברי הימים א 1: ככ 7. ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אמרים יבשו עצמותינו ונבראו תקותנו ונורנו יחוקאל לוי יא 8. ויאמר אלי הקבא על העצמות האלה ואמר אליהם העצמות היבשות שמעו דבר יי יחוקאל לוי:
9. ואבוא ואראה ודעה כל תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית ישראל מוקה על הקיר סביב סביב: יחוקאל חיי העצמיני עליהם סביב סביב והנה רבות מאד על פני הבקעה והנה יבשות מאד:
10. יחוקאל לוי ב 11. אחוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותה מלכותו עלם ושלטנה עם דר ודר:
12. דניאל ג 12. ונבוכדנצר מלכא שלח למכנש לאחשדרפניא סגניא ופוקתא אדרגוריא גדרבריא דתבריא תפתיא וכל שלטני מדינתא למתא לתקנת צלמא די הקים נבוכדנצר מלכא:
13. דניאל ג 13. איתי גברין יהודאין די מניתי יהוהו על עבדיה מדינתא בגלי שרר מישר ועבד נגו גבריא אלף לא שמו עלך מלכא טעם לאלהך לא פלחין ולצלם והבא די הקימת לא סגרין:
14. דניאל ג 14. ומתכנשין אחשדרפניא סגניא ופוקתא ותבריא מלכא חוק לגבריא אלף די לא שלט נירא כנשמהו ושע ראשון לא התוך וסרבליהו לא שנו וריח נור לא ערת בהן:
15. דניאל ג 15. באדין גבריא אלף כפשו פטרבליוון פטשהו וכרבלתוון ולבשהוון רמיו לוגא אתון נירא יקדחא:
16. דניאל ג 16

ואותן שנים שעפיד הקב"ה לחדש את עולמו. ויהיה עולם זה חרצ אלף שנים אותן לדיקים היכן הם הוואלי ואינן נקצרין בלחץ: לא נירא כהמיר ארץ. כשמחליף הקב"ה את הארץ לא נירא לפי שאנו בלז ימים: וקווי ה' יחליפו כח. שיהא להם כח לשוט ולעופף בלי כער: ונליף ממהם שהחיה יחוקאל.

שחזרו ומתו כך לדיקים שעמיד להחיות יחזרו לעפרם. כך שמעת. יחוקאל הגלהו נבוכדנצר עם יכניה מלך יהודה והיה יחוקאל מתנבא בצל ורמיה בלחץ בלחץ צותן אחת עשרה שנה עולם זקוקה: באמת. בצדור: משל היס. שהיה מרמו להם על הגלות כלדם מת שחזר ומי כך ישראל ישובו מן הגלות: מהם. שאותן תפילין היו שלהם: שמנו לקץ. של יצאת מצרים: ועשו. שלא היה להם למנות גירות ועבדות וענו אותם אלף משנולד יתחך דהא כתיב (נרשאיט טו) כי גר יהיה זרעך זה יתחך דכתיב (שם כא) כי בלחץ יקרא לך זרע והם מנו משעת הדיבור לאכזהם עתה סקר עולם אכזהם אכינו בשעה שנדצר עמו בין הצמרים בן שבעים שנה היה ומנין הצמרים עד שנולד יתחך היה ל' שנה כדכתיב (נרשאיט כא) ואכזהם בן מאת שנה בצולד לו אח יתחך בנו נמצאת אומר משדצר עמו בין הצמרים עד שיאלו ממצרים היו ארבע מאות: ואתן ל' שנת הדבור עד לית יתחך טעו בני אפרים. ומניין בני אפרים הן שיאלו קודם זמנן ונהרגו שנאמר ובני אפרים שומלח וגו' והרגום אנשי גת: ושמואל אמר. מתים שהחיה יחוקאל אלו בני אדם שכפרו בתמיית המתים שנאמר (יחוקאל לו) אכזהם תקותנו: העצמות האלה כל בית ישראל מהם. עצמות הללו סימן לכל ישראל הן שעמידה להם תמיית המתים כמו לאלו שהיו אלו אמרו אכזהם תקותנו ועכשו ידעו שאני מחיה את המתים וסימן זה לכל ישראל שגם הם עתידין להחיות ולא מן הדין מיו דהא אמרנן) הכופר בתמיית המתים אין לו חלק לעוה"ב אלא משום סימן מיו: שמיפו לסיכל. שהיו מציירין זלמים על קירות הסיכל דכתיב ואכזהם ממוקה על הקיר סביב: וכתיב והטעמיני עליהם סביב סביב. כלומר על אותן אנשים שמתו עליהם סביב עבר עליהם

יחוקאל להחיותם: אלו מהים שבקעת דורא. שהמית נבוכדנצר מלך בצל על שהיו ימים כדלקמן: מנהר אשל עד רכס. מקומות הן היו צקעת דורא: שופטות. מחמת תאוה: ולוח המלך והרגו ועדיין היו שופטות. שהיתה נראית זיו תארה וזה המלך ורמקוס: וכלו עצמות מן הצקעת וטפחו לו לאוסו רשע על פניו. והלכו להם. ואית דלמרי שמאותן עצמות היה לו כלים וכשהגיעה שעה שחיו טפחו לו על פיו כשהיה רואה לשמות בהם: חכריהם של אלו מחיה מסיס. על יחוקאל היו אומרים שהיה חזקין של חנניה מישאל ועזריה ונבוכדנצר היה יודע שהיה הקב"ה מחיה אותם: פסח ואמר. להקב"ה אחוהי כמה רצונין. פסוק הוא (דניאל ג) יולק זכר רוסח. משום דקא מירי בשבחו דנבוכדנצר נקיט נמי לישנא מעליה ולשון קללה: סערו. הכהו מחזורי ידו: לגנות. שהיה מסקר שצמות נאות יותר מדוד ואלו אמרין הקב"ה היה נטוה אחריהן יותר מאחרי השירות שעשה דוד: כצאוס יוס. שהשליח לכבשן: אף הכבשן. שהכבשן היה משוקע בלחץ כעין כבשן של סוד וקף ועומד על גבי קרקע כדי שיראיהו כל העולם: נפרץ הכבשן. נפלו קצת כותליו כדי שיוכלו כולם לראות תכופו: הומק סורו. כשפל גאותו כמו סורו רע (קדושין דף פג.) ל"ח הומק סודו כמו יסודו נשתלשל וכן לימדי רבי יעקב בן יקר. אצל מורי גרם והומק סודו סיד הכבשן נמסה מרוב חמימותן כך שמעמי והיתה מושפת למרחוק ומהכל של אומו הסיד נשרפו אותן שהשליחו חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש: והנפרץ לנס. של זהב על פניו: ארבע מלכיות. מלכים ואנשיהם שסייעו לנבוכדנצר להשליך חנניה מישאל ועזריה לתוך האור: הקרלי נפקי. דכתיב (דניאל ג) נבוכדנצר שלח למכנש לאחשדרפניא סגניא ולצבוק לאחר שבאו מן הכבשן כתיב ומתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחותא והנך דלא כתיב נשרפו: אל ישנה מן הרבנות שלו. שהיו מנייה מישאל ועזריה היו לבושין בגדי מפארתן כשהושלכו לכבשן. אל ישנה שלא יראה מנהול ומפוחד ומתכנשין שזמניו מפניו: פעשיסוון וכרבלתוון. עניי מלכותו: גדולים

יוחנן אמר אלו מתים שבקעת דורא וא"ר יוחנן מנהר אשל עד רבת בקעת דורא שבשעה שהגלה נבוכדנצר הרשע את ישראל היו בהן בחורים שהיו מגנין את החמה ביופיין והיו כשריות רואות אותן ושופעות זבות אמרו לבעליהן ובעליהן למלך צוה המלך והרגום ועדיין היו שופעות זבות צוה המלך ורמקוס חנו רבנן בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש אמר לו הקב"ה ליחוקאל לך והחיה מתים בבקעת דורא כיון שהחיה אותן באו עצמות וטפחו לו [א] לאותו רשע על פניו אמר מה מיכן של אלו אמרו לו חבריהן של אלו מחיה מתים בבקעת דורא פתח ואמר [ב] אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותיה מלכותו עלם ושלטניה עם דר ודר וגו' א"ר יצחק יוצק והב רותח לתוך פו [ג] של אותו רשע שאילמלא [ד] בא מלאך וסמרו על פיו ביקש לגנות כל שירות ותושבחות שאמר דוד כספר תהלים ת"ר ששה נסים נעשו באותו היום ואלו הן צף הכבשן ונפרץ הכבשן והומק סודו ונהפך צלם על פניו ונשרפו ארבע מלכיות והחיה יחוקאל את המתים בבקעת דורא וכולוהו גמרא וארבע מלכיות קרא דכתיב [ה] ונבוכדנצר מלכא שלח למכנש לאחשדרפניא סגניא ופחותא אדרגוריא גדרבריא תפתיא וכל שלטוני מדינתא וגו' וכתיב [ו] איתי גוברין יהודאין וכתיב [ז] ומתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחותא והדברי מלכא חיוין לגבריא אלף וגו' תני רבי רבי אליעזר בן יעקב אפילו בשעת הסכנה לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו שנאמר [ח] באדין גבריא אלף כפתו בסרכליהון פטשיהון וכרבלתוון וגו' אמר רבי יוחנן גדולים

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

צג.

גדולים צדיקים יותר ממלאכי השמים. דבר שיש חשיב לתלמה לדיקי ומלאך לנסוף דכמיב ורייה די רביעאה דמי לבר אלהין: ועפשו **ישראל על פניהם.** שהשחחו לללם: **אני אמרתי שכל הסמר שלי הוא.** שהיו צדק צדיקים הרבה ולא עלתה בידי וכו'. **ישראל נמשלו**

לחפור ולהניח נהר עטנרילא. ל"א למכר נהר עטנרילא **זכר: לאסויי** בידי דאספספא. להניח זרע של עשב שהוא מאלל בהמה שלחו נצודנלר. הכי הוא קיס לכו: **לאסויי חזירי ממלרים.** שלחו כדי לגלם ולולות שחזירי ממלרים גדולים הם: **והסניא אפר סודום כרופא.**

למכרם שהיו אומרים ניעלה האם טרפה: **והא אין פרה וחזירה יולאה ממלרים וכו'.** כדי שלא יהיו מנווין במקומות אמרים ואעפ"כ חיו: **זוטרי אייסינהו.** ולא העלו על לבם לדפריה ורבייה צעי והניחו להניאן בלא חמוך האם: **כאוסה ענה.** שהלך משס דניאל: **דלא לקיים כי פסילי אלהים חשרפון בלש.** דנצודנלר עשאו אלוה דכמיב ולדניאל הוא סגיד והוא ליה כפסילי אלהים שהמקרה הוא היה לוח עליהם לשורפן לקר היה ממירא: **קליוס.** שגלים המהוהכנין בלש: **כשמיטי.** השמשי: **תלמא.** ופסיפי וכוטייהו: **הלא זה אודי.** מה אוד נחך חף הוא נחך: **אחי.** והוא חן אקרו. שרפו: **מאי טעמא איענש.** יהושע דלהני נורא למלניה דהאי דלדנר איהו לנצודנלר דמייה נעלמא דחיה: **שש שעוריס.** שש גרעיניס (שעוריס) **ממש:** וכי דרכו של נעו ליתן שש שכלים. והוא חן (פסל פ"ח מ"ה) חן פוחמין לעני בגורן פחות מחלי קצ שעוריס: **אלא**

1. יענה ואמר הא אנה חזירי גברין ארבעה שרין מהלכין בגו נורא ויחבל לא אייתי בהו וריה די רביעאה דמה לבר אלהין: דניאל ג כה
2. לק ארזי הצדק ולנו בשת הפנים כיום הזה לאיש יהודה ולישבי ירושלים ולכל ישראל הקרבים והרחקים בכל הארצות אשר הודחתם שם מעולם אשר מקלו דניאל ט ז
3. אמרתי אעלה בחמר אחיה בסונני ויחי נא שדיך כאשכול הגפן וריח אפר בחפתו: שיר השירים ז ט
4. ראיתי העילה והנה איש רכב על סוס אדם ורוא עמד בין ההדסים אשר במצולה ואחזיו סוסים אדומים שרקם ולבנים: זכריה א ח
5. איש מלחמה יי שפוט טו ג
6. ויהי אמן את השקה היא אסתר בת דוד והיא אהבת לבו ואם ודבעיה יפת חזר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מוקדכי לו לבת: אסתר ב ז
7. האמר לעולה חרבי ונתרתי אוביש יעשיהו מד כו
8. שמע נא יהושע הבחן הגדול אתה ורעקי הישבים לפניך כי אנשי מופת המה כי הנה מבוא את עבדי צמחורה ג ח
9. פסילי אלהים חשרפון באש לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחתם לקרן תנקש בו כי חושבו יי אלהיך הוא: דברים ז כה
10. באדין מלכא נצודנלר נפל על אנפודי ולדניאל סגיד ומנחה וניחוחין אמר ונצקה לה: דניאל ב כו
11. כה אמר יי צבאות אלהי ישראל אל אחאב בן קוליה ואל צדקיהו בן מעשיה הנבאים לכם בשמי שקר הגני נתן אתם ביד נבוכדנצר אשר מלך בבל והקם לעיניכם: ירמיהו כט כא
12. ולקח מהם קוליה לכל גלות יהודה אשר בבבל לאמר ישמך יי כצדקיהו ובאחאב אשר קלם מלך בבל באש: ירמיהו כט כב
13. יען אשר עשו נבליה בישראל וינאפו את נשי רעיהם וידברו דבר בשמי שקר אשר לוא ציהם ואנכי היודע ועד נאם יירמיהו כט כו
14. ויראני את יהושע הבחן הגדול עמד לפני מלאך יי והשטן עמד על ימיו לשטנו: זכריה ג א
15. ואמר יי אל השטן ינער יי בך השטן וינער יי בך הבשר בירושלם הלוא זה אודי מקל מאש: זכריה ג ב
16. יהושע היה לבש בגדים צואים ועמד לפני המלאך: זכריה ג ג
17. ותאמר שש השערים האלה נתן לי כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל המוקדחות ג ז

למכר כדאמרתי (סופה דף מה:) מה חמר זה אין לו אלא לב אחד וכו': **והנה איש רוכב על סוס אדום.** בזכריה כמיב: **כל העולם כולו לנילה.** מפני שהשחחו לללם: **והוא עומד.** העמיד הקב"ה עצמו בזכות צדקים שנמלטה: **האומר ללויה חרבי.** לנבל שישבת במלוה: **חרבי.** לשון חרבו המים (בראשית ח): **שרוקים.** צנועים וחס"כ נעשו לבנים כשנסתכל בצדיקים נח מעטפון: **סוסיא חורא מעלי לחמא.** מוקדממל סוסיא חורא היו רמזו לקללה: **ורבנן.** חנייה מישאל ועזריה: **לסיך אולו.** כשילאו מן הכבש דמו לא מדכר להו ככולהו כמיב: **בעין כרע ממו.** שהיו מסתכלים צהן על שהיו ממתיין צהן: **ברוק עטבו.** באותו רוק שרקקו אומות העולם בישראל שאומרתם אלוה מה יש לכם והשחחיתם לללם: **הוי אומר זה חנייה מישאל ועזריה.** אלמא חזרו לארץ אלל יהושע כהן גדול: **ודניאל לסיך אולו.** כשהושלכו חניריו לתוך כבשן האש שלא הושלק עמהם: **למכר נהר עטנרילא.**

את העולם כולו לדם כיון שנסתכל בחנייה מישאל ועזריה נתקררה דעתו שנאמר **והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה** ואין הדסים אלא צדיקים **שנאמר** ויהי אומן את הרסה ואין מצולה אלא בכל שנאמר **האומר** לצולה חרבי ונהרותך אוביש מיד מלאים רוגז נעשים שרוקים ואדומים נעשו לבנים אמר רב פפא שמע מינה **"סוסיא חורא מעלי לחמא:** ורבנן להיבא (אזול) [אזול] אמר רב בעין [הרע] מתו ושמואל אמר ברק טבעו ור' יוחנן אמר עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות כתנאי ר' אליעזר אומר בעין [הרע] מתו ר' יהושע אומר ברק טבעו והכ"א עלו לא"י ונשאו נשים והולידו בנים ובנות שנאמר **שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעך היושבים לפניך כי אנשי מופת המה** איוז הם אנשים שנעשה להן מופת הוי אומר זה חנייה מישאל ועזריה ודניאל להיבן אול אמר רב למיכרא נהרא רבא כשכריא אמר לשמואל אמר ליתאי בירא דאספספא ור' יוחנן ליתאי חזירי דאלכסנדריא של מצרים איני **והתניא** תודום הרופא אמר אין פרה וחזירה יוצא מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם שלה כשביל שלא תלד זוטרי אייתי בלא דעתייהו ת"ר שלשה היו באותה עצה הקב"ה ודניאל ונבוכדנצר הקב"ה אמר גיזיל דניאל מהכא דלא לימרו בזכותיה איתנצל ודניאל אמר איזיל מהכא דלא ליקיים בי פסילי אלהים חשרפון באש ונבוכדנצר אמר יזיל דניאל מהכא דלא לימרו קלייה לאלהיה בנורא ומניין דסגיד ליה דכתיב **באדין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפודי ולדניאל סגיד ווגו:** **כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל אל אחאב בן קוליה ואל צדקיהו בן מעשיה הנבאים לכם בשמי לשקר ווגו:** וכתביב **ולוקח מהם קללה לכל גלות יהודה אשר בבבל לאמר ישמך ה' כצדקיהו וכאחאב אשר קלם מלך בבל באש אשר עשו נבלה בישראל וינאפו את נשי רעיהם מאי עבוד אזול לגבי ברתיה דנבוכדנצר אחאב אמר לה כה אמר ה' השמיעי אל צדקיהו וצדקיהו אמר כה אמר ה' השמיעי אל אחאב אולה ואמרה ליה לאבוה אמר לה אלהיהם של אלו שונא זימה הוא כי אתו לגבך שדרינהו לגבאי כי אתו לגבה שדרתנהו לגבי אבוה אמר להו מאן אמר לכוון אמרו הקדוש ברוך הוא והא חנייה מישאל ועזריה שאלתינהו ואמרו לי אסור אמרו ליה אנן נמי נביאי כוותיהו לדידהו לא אמר להו לדיין אמר לן אמר להו אנא בעינא דאיבדקינכו כי היכי דבדקתינהו לחנייה מישאל ועזריה אמרו ליה אינון (6) תלמא הו ואנן תרוין אמר להו בחרו לכוון מאן דבעיתו בהדייכו אמרו יהושע כהן גדול סברי לית יהושע דנפיש זכותיה ומגנא עלן אחתיהו שדינהו אינהו איקלו יהושע כהן גדול איחורוכי מאניה שנאמר **ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה' ווגו:** וכתביב **ויראני ה' אל השטן ינער ה' בך ווגו:** א"ל ידענא דצדיקא את אלא מאי טעמא אהניא בך פורתא נורא חנייה מישאל ועזריה לא אהניא בהו כלל א"ל אינהו תלתא הו ואנא חד א"ל והא אברהם יחיד הוה התם לא הו רשעים בהדיה ולא אתיהיב רשותא לנורא הכא הו רשעים בהדי ואתיהיב רשותא לנורא היינו דאמרי אינשי תרי אודי יבישי וחד רטיבא אוקדן יבישי לרטיבא מאי טעמא איענש אמר רב פפא שהיו בניו נושאין נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהן שנאמר **ויהושע היה לבוש בגדים צואים וכי דרכו של יהושע ללבוש בגדים צואים אלא מלמד שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהן אמר רבי תנחום דרש בר קפרא בצפורי מאי דכתיב** **שש השעורים האלה נתן לי מאי שש השעורים אילימא שש שעורים ממש וכי דרכו של בועז ליתן מתנה שש שעורים אלא****

הגהות הב"ה
(א) ג' תלמא הו ואנן תרוין י"ב וקשה מיד הכא הוה ליה ללאשויי והא אהיהס יחד הוה כמו שהקשה נהר ה' ה' יהושע כ"ג:

מוסף רש"י

בין ההדסים אשר במצולה. בין הצדיקים שגלו לנבל ונשניה משמעי קרא (ומירה ג'). האם שלה. רמז שלה (בכורות ט) ערפאת ושלמות ונעלה משרתיה (שיר השירים ג'). כשביל שלא תלד. לפי טענותן כי ואין קולן שהיו מנווין במקומות אמרים (שם) מפני פירות וחיות שלהן מעולין מהו ומוכרין אותן ביוקר ורועין שלא ילכו במלכות אחת כדי שיהו צריכין להם ויחמסין האם שלה וליה מהם (בכורות כח).